

Liuwe H. Westra, Lollum

lêzing symposium Jan Popkema, Fryske Akademy, 4 april 2014

Jan Popkema schrijft in zijn boek, dat binnen de Rooms-Katholieke Kerk, door haar ‘andere gezagsstructuur’, de invoering van het Fries minder snel ging dan bij haar protestantse zusters. Er is een wet van de remmende voorsprong, maar blijkbaar bestaat er ook een wet van de stimulerende achterstand. Ik ben tenminste bijzonder blij met de aanwezigheid van mijn collega De Korte als bisschop van Groningen-Leeuwarden, te meer daar kerkelijke bestuurders, adviescolleges en gezagsdragers van protestantse snit het voor vanmiddag stuk voor stuk hebben laten afweten.

Sipke Huismans werd tot Fries beweger geroepen door een theoloog: Abraham Kuyper. Die opende hem de ogen voor het feit dat Fryslân, inclusief zijn taal, bestond als deel van de schepping, en dat het daarom verdiende (nou ja, door genade) te worden geheiligd. De Friese taal gebruiken voor alledaagse en platte zaken, en niet voor de lof van de Eeuwige, werd voor hem aldus een zonde, om niet te zeggen een vloek.

Theologisch valt er nog wel iets af te dingen op de stelling, dat de verschillende talen op de wereld deel zijn van de schepping, maar zo dacht men er in het begin van de twintigste eeuw over binnen de Gereformeerde christenheid. Dat taal echter deel uitmaakt van onze schepselmatigheid is niet te betwisten, en heeft zekere gevolgen waarop ik straks nog terugkom.

Toen Sipke Huismans echter opriep tot de lof van de eeuwige in de Friese taal, en anderen hem daarin volgden, gebeurde er nog meer. Men ontdekte, dat het effect van een Friese preek, een Fries gebed, ja zelfs een Fries gesprek over de dingen van het gelovige hart anders werkte dan een gesprek, een gebed, een prediking in het Nederlands. Men bespeurde grotere aandacht voor en een diepere werking van het Woord.

Daarmee zijn we tot een tweede theologische uitspraak gekomen die mag gelden als vrucht van de christelijk-Friese beweging: het kerkelijk gebruik van de moedertaal heeft een aantoonbaar, overwegend gunstig effect op pastoranten, luisteraars van een preek en deelnemers aan de liturgie. Het geeft grotere openheid, een directere ervaring van het heilige, een persoonlijker toepassing.

Dat talen *taliter qualiter* deel zijn van de schepping, ik zei het al, valt theologisch te betwijfelen. Maar dat talen en culturen theologisch neutrale begrippen zijn, is ook niet meer vol te houden. De missiologie heeft ons de ogen geopend voor het feit dat iedere verkondiging van het Woord noodzakelijk binnen de kaders van een taal, een cultuur plaatsvindt. Het zuivere Woord is uitsluitend bij God. Op aarde wordt het steeds opnieuw, steeds anders, vermengd met mensenwoorden. Het Evangelie in het Chinees klinkt niet alleen anders, maar zegt ook iets anders dan in het Engels - al is wel Dezelfde aan het woord. Dat betekent dus, dat het Evangelie in het Nederlands ook iets anders zegt dan het Evangelie in het Fries. Dat is de derde theologische uitspraak die we mogen boeken op het conto van de christelijk-Friese beweging.

Theologische uitspraken vragen om kerkelijke reacties. Die zijn tot nu toe steeds goeddeels uitgebleven. Er kwam, aarzelend, toestemming om de volkstaal te gebruiken voor het heilige - als men dat per se wilde. Aankomende pastores krijgen in hun curriculum nog steeds geen vak ‘meertaligheid’ aangeboden, hoewel de meesten van hen minimaal één keer in een meertalige situatie zullen gaan functioneren. Dat er mensen zijn die zich geroepen voelen de taal van hun hart in te zetten in hun omgang met de Heilige, wordt zo een privézaak. Dat beginnende pastores moeten leren te functioneren in een meertalige omgeving, wordt zo de verantwoordelijkheid van henzelf en van plaatselijke kerkgemeenschappen. En of we er goed aan hebben gedaan, ieder in onze eigen praktijk, in pastoraat, prediking en liturgie Fries of Nederlands te gebruiken - dat horen we waarschijnlijk niet eerder dan bij het laatste oordeel.

Ter vergelijking: als er voor de verschillende protestantse kerken een nieuw liedboek beschikbaar komt, wordt er voor enkele jaren geld en expertise gereserveerd om zowel kerkgangers als voorgangers en musici met het nieuwe materiaal bekend en vertrouwd te maken. Wat is er in dit nieuwe Liedboek te vinden, wat kunnen we er wel mee, wat niet? Hoe moet ik ermee omgaan, hoe moet ik er als pastor mee werken? Hoewel de gezagsstructuur, zoals Popkema reeds heeft opgemerkt, in de *romana* een andere is, vermoed ik toch dat de introductie van het nieuwe missaal na het Tweede Vaticaans Concilie op een vergelijkbare manier heeft plaatsgevonden. Zoiets is niet meer dan prudent beleid.

Daarom mijn vraag aan alle kerkelijke gezagsdragers en overheden: wat is na 100 jaar uw antwoord op de theologische uitspraken van de christelijk-Friese beweging?

Wat is uw officiële reactie op de roeping die sommigen van uw kerkleden voelen om in hun moedertaal de Eeuwige te dienen en te verheerlijken? Erkent u die roeping als geldig en wettig? Zo ja, welke ruimte biedt u om aan die roeping gehoor te geven?

Ten tweede: hoe vindt u dat aankomende pastores moeten worden voorbereid op hun zeer waarschijnlijke functioneren in een meertalige situatie? Weet u hoe meertaligheid werkt? Vindt u het van belang dat er onder uw professoren enkelen zijn, die dat wel weten? Vindt u het van belang, dat pastores dat weten? Zo ja, hoe wilt u daarvoor zorg dragen? En in het verlengde hiervan: als de overheid in deze provincie iedere burger het recht geeft zich zowel mondeling als schriftelijk in het openbaar in het Fries en in het Nederlands te uiten, geldt dat recht dan ook in de kerken die aan uw leiding zijn toevertrouwd? En een dwarsstraat: hoe interpreteert u theologisch het reële verzet van zowel van huis uit Friestaligen als van huis uit Nederlandstaligen tegen het gebruik van de Friese taal?

Ten slotte wil ik u vragen of u het met de christelijk-Friese beweging eens bent, dat de taal waarin het Evangelie ter sprake wordt gebracht gevolgen heeft voor hoe het Evangelie concreet wordt gehoord en inhoudelijk wordt verstaan. Wordt het dan ook tijd, die gevolgen in kaart te brengen, niet alleen voor het Fries, maar ook voor het Grunnegers en het Twents?

Ik pretendeer zelf niet de antwoorden op deze vragen in mijn broekzak te hebben. Maar het goed recht van deze vragen wil ik mij, na 100 jaar christelijk-Friese beweging, niet meer laten ontzeggen. Jan Popkema wil ik van harte gelukwensen met het feit, dat hij de wording en de doorwerking van deze vragen zo uitmuntend heeft gedocumenteerd.